

foto Chris Pennarts

Uitkeringsgerechtigden - wie niet werkt, zal niet eten

Melkert en de 'derde sektor'

De winsten stijgen, de economie groeit, maar de werkloosheid blijft toenemen. Minister Melkert wil als oplossing voor de werkloosheid een soort 'derde sektor' creëren - naast de markt- en publieke sektor - waarin langdurig werklozen terecht komen die geen kansen meer hebben op de reguliere arbeidsmarkt. De manier waarop deze derde sektor wordt gefinancierd, betekent een verdere afbraak van de sociale zekerheid en heeft verdringing van bestaande, betaalde arbeid tot gevolg.

ER ZIJN IN NEDERLAND ongeveer 1,2 miljoen mensen die betaald werk zoeken. Daarvan hebben ongeveer 800.000 een werkloosheidsuitkering (RWW, WW of een wachtgeldregeling). Onder die werklozen doet zich een ontwikkeling voor die kan worden geïllustreerd aan de situatie in Amsterdam. Het aantal bijstandsgerechtigden is in Amsterdam de afgelopen vijfjaar gelijk gebleven. Het zijn er ongeveer 70.000, onder wie 40.000 RWW-ers. Het aantal RWW-ers is gedaald, terwijl het aantal ABW-ers zonder sollicitatieplicht is toegenomen. Overigens staat tegenover de daling van het aantal RWW-ers een stijging van het aantal WW-ers. Welke konklusie kan uit deze gegevens worden getrokken?

Wegzakken in de armoede

De bijstand is steeds meer een laatste toevlucht voor uitkeringsgerechtigden die ook bij toenemende werkgelegenheid aangewezen zullen blijven op de bijstand. Te denken valt aan oudere migranten met onvoldedige AOW-rechten, oudere kleine zelfstandigen die het niet volhouden tegen Dirk van den Broek, arbeidsongeschikte alleenstaanden die hun WAO zijn kwijtge-

raakt, langdurig werklozen die door leeftijd en andere oorzaken niet kunnen voldoen aan de eisen van de werkgevers. Een recent rapport van het Komitee Amsterdam Tegen Verarming toont aan dat uitkeringsgerechtigden en werkenden met een minimuminkomen langzaam maar zeker verder wegzakken in de armoede. Niet alleen zijn de uitkeringen te laag, ook allerlei voorzieningen en hulpverleningsinstellingen verdwijnen of zitten tot over hun oren in het werk, zodat er lange wachtlijsten bestaan. Het aantal mensen met schulden neemt toe en zij kunnen niet meer worden geholpen. Hulpverleningskanalen slibben dicht. Een apart vraagstuk is daarbij de toegankelijkheid van de Sociale Dienst. Deze instelling is telefonies moeilijk bereikbaar, er heerst een organisatorische chaos, er worden veel fouten gemaakt, en alleen mensen met mediese problemen of grote schulden komen nog in aanmerking voor 'bijzondere bijstand'.

Tussensektor

Ekonomies gezien gaat het op dit moment goed. De winsten stijgen, de hele economie groeit, ook de export. Maar de werkloosheid

blijft onveranderlijk hoog. De kranten staan vol met verhalen over wat we aanmoeten met deze 'baanloze groei' en met de uitkeringsgerechtigden die hoe dan ook nooit meer zullen werken. Minister Melkert wil het volgende.

In de eerste plaats meer additionele arbeid, dus 'Melkert-banen', banenpools, Jeugdwerkgarantieplan, WSW, dienstencheques enzovoort. Van die Melkert-banen worden er voorlopig 40.000 gemaakt. Daarnaast krijgen gemeenten de gelegenheid verder met de inzet van uitkeringsgelden te experimenteren. En tenslotte wil Melkert het werken met behoud van uitkering, het zogenaamde verplichte vrijwilligerswerk. De Minister heeft grootse plannen met deze drie speerpunten van zijn beleid. Hij gaat ervan uit dat er in de toekomst drie arbeidsmarkten zullen zijn. Eén voor de publieke sektor, één in de marktsektor en een soort tussensektor, waar langdurig werklozen en andere kanslozen in te werk worden gesteld. Hij ziet deze derde arbeidsmarkt als een aanvulling op de andere twee. De derde sektor zal volgens hem in de toekomst fors worden uitgebreid en zal ook op langere termijn blijven bestaan. Melkert zegt: 'We hebben de lonen gematigd, de overheidsuitgaven verminderd en de loonkosten voor de werkgevers verlaagd, maar we moeten erkennen dat de markt toch onvoldoende in staat is voldoende werk te creëren.' Daarom die derde arbeidsmarkt. Er kan arbeid in worden verricht die gedeeltelijk wel geld opbrengt, maar op deze arbeidsmarkt is de prijs van de arbeid te hoog om zichzelf geheel terug te verdienen. Daarom is ook op de langere termijn subsidiëring van banen in deze sektor, onder andere door de inzet van uitkeringsgelden, noodzakelijk.

Bezuinigingen

Hoe wordt deze derde sektor gefinancierd? Er staan, na de afbraak van de WAO, nieuwe forse bezuinigingen op stapel. Op de bijstand: 580 miljoen, op de arbeidsbemiddeling 200 miljoen. Wat de arbeidsbemiddeling betreft, wordt dus geld weggehaald bij bemiddeling naar de reguliere arbeidsmarkt. Dat wordt ingezet voor de derde sektor. Verder wordt geld weggehaald bij mensen die nooit meer zullen werken. Wat de bijstand betreft, is een ontwikkeling te zien van verruiming van de beleidsvrijheid van de gemeenten. Zij mogen toeslagen gaan geven op een basisuitkering van 50 procent. Alleen samenwonenden en 'echte' alleenstaanden krijgen een toeslag. Dit betekent dat om de bezuinigingen te halen, 40 procent van de bijstandsgerechtigden met een verlaging van

de uitkering te maken krijgt die varieert van 10 tot 20 procent. In Amsterdam bijvoorbeeld zullen alle bewoners van gelegaliseerde kraakpanden die juridische konstrukties hebben bedacht om aangemerkt te worden als alleenstaande met 70 procent van het minimumloon, teruggedrukt worden naar 50 procent van het minimumloon.

Het is duidelijk wat de gevolgen zullen zijn van dit beleid. Nu is het aantal banen in de derde sektor nog beperkt, maar in de toekomst, wanneer volgens de plannen deze sektor zal worden uitgebreid, zal op de één of andere manier steeds meer arbeid uit de publieke en marktsektor worden weggezogen. In deze derde sektor worden migranten, oudere bijstandsvrouwen, gedeeltelijk arbeidsongeschikten en anderen te werk gesteld. Dit in ruil voor de bijstandsuitkering of een minimaal loon, zonder goede sekundaire arbeidsvoorwaarden en zonder dat er voor hen hoop is op doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt. En het Rijk kan niet meer op dit beleid worden aangesproken, want het zijn de gemeenten die een grote beleidsvrijheid krijgen om wel of geen toeslagen te geven in het kader van de bijstandswet, regels te stellen voor werken met behoud van uitkering enzovoort.

De VNG, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, heeft altijd op deze beleidsvrijheid aangedrongen. Vele gemeentelijke bestuurders staan al te trappelen om de wegbezuinigde buurtwerkers, buurtkonciërges, kondukteurs en andere overheidsfunctionarissen weer terug te halen, maar nu op basis van de uitgangspunten van de derde sektor.

Afschaffing sollicitatieplicht

Wat moet er gebeuren?

Het lijkt me dat de vakbonden, sterker dan tot nu toe, op landelijk nivo moeten eisen dat er grenzen worden gesteld aan de grootte van deze derde sektor. Daarnaast moet er worden geëist dat de 'additionele arbeid' niet leidt tot verdringing van bestaande, betaalde arbeid. En ten slotte kunnen de vakbonden zich ervoor inzetten dat de banen in de derde sektor omgezet worden in echte banen. Dit zal echter vooral moeten gebeuren door het organiseren van mensen die in de derde sektor werkzaam zijn. De tramkondukteurs in Amsterdam hebben al laten zien wat op dit punt de mogelijkheden zijn. Dit blijven echter defensieve eisen. Naast arbeidstijdverkorting met behoud van loon zijn de direkte belangen van de (langdurige) werklozen minstens even belangrijk. Zij mogen niet gedwongen worden baantjes te aksepteren in de derde

sektor die ze niet willen. Daarom en dat is overigens ook het officiële standpunt van de FNV, zal er moeten worden uitgegaan van wat de werkloze zelf wil. Hij/zij moet een bepaalde keuzevrijheid hebben bij het kiezen van het werk dat hij/zij wil doen. Daar hoort geen dwang bij op basis van sankties. De Werklozen Belangen Vereniging Amsterdam (WBVA) gaat nog een stap verder. Wij willen voorzieningen en afschaffing van de sollicitatieplicht voor deze groep, zoals in het verleden de 'projekten mensen zonder werk'. Wanneer de vakbonden hun doelstelling willen waarmaken, namelijk dat ze zowel voor de werkenden als de uitkeringsgerechtigden willen opkomen, zullen ze zich feller moeten verzetten tegen de steeds strakkere koppeling van inkomen aan werk.

Werken voor uitkering

Door deze koppeling doet zich bij de creatie van de derde sektor een ontwikkeling voor die een nieuwe stap is op weg naar afbraak van de sociale zekerheid. Oorspronkelijk was de bijstand bedoeld voor diegenen die niet via betaalde arbeid in hun inkomen konden voorzien. Nu is er een eis bij gekomen, namelijk datje in ruil voor je uitkering arbeid in de derde sektor moet verrichten. Dan pas heb je recht op een inkomen. De mensen die nog kunnen werken, krijgen een toeslag, zodat ze uitkomen op een uitkering die gelijk is aan het huidige minimum. Een gedeelte van degenen die niet kunnen werken, krijgt niets, dat wil zeggen uitsluitend de uitgekleden bijstandsuitkering. Hoe de rijksoverheid additionele arbeid financiert, heb ik hiervoor al genoemd. Ook in Amsterdam zie je dat de bijzondere bijstand en andere gemeentelijke middelen, die ook bedoeld zijn voor groepen die niet kunnen werken, in toenemende mate worden ingezet om werk in de derde sektor te scheppen. De gemeente trekt voor dit beleid 100 miljoen uit in de komende vier jaar. Voor het 'minimabeleid' dat ook ten goede komt aan groepen die niet meer hoeven of kunnen werken, wordt geen geld uitgetrokken. Sterker nog, potjes die ook voor deze groepen bestemd zijn, worden steeds meer gebruikt voor het werkgelegenheidsbeleid. De gedachte datje pas een uitkering krijgt als je er arbeid voor verricht, doet in het kader van het bezuinigingsbeleid het aloude adagium weer een stukje dichterbij komen: wie niet werkt, en dus niet nuttig is voor het kapitalisme, zal ook niet eten.

*Piet van der Lende
(WBVA)*